

De Noordzee uitgediept

Enkele prehistorische vondsten tussen het schelpengruis

Bert MESTDAGH

1. Algemeen

In 2009 stond archeologieminnend Nederland even op zijn kop. Toen werd bekend gemaakt dat voor het eerst op Nederlands grondgebied een botfragment van een Neanderthaler was aangetroffen. De vondst was afkomstig uit het Nederlandse deel van de Noordzee en kwam aan het licht op één van de schelpenbranderijen in de Nederlandse provincie Zeeland. Op deze schelpenbranderij gingen enkele fossielenverzamelaars van tijd tot tijd op zoek naar vondsten (voornamelijk resten van pleistocene zoogdieren). Naast fossielen werden sporadisch menselijke artefacten ingezameld die soms dateren uit de prehistorie, maar evengoed slechts enkele tientallen jaren oud zijn.

Eén van deze verzamelaars is Theo Lambrechts. Hij trok vanuit België 16 jaar lang geregeld richting Zeeland om de schelpenbranderij af te zoeken. Enkele antropogene artefacten die hij er aantrof vormen het onderwerp van deze bijdrage. Hierbij is het niet de bedoeling om een uitgebreide studie te presenteren, maar wel om aan de hand van enkele artefacten het potentieel van de Noordzee als archeologisch wingewest te benoemen.

2. De objecten

Het object dat het meest in het oog springt, is een basisbijl (Fig. 1). Deze werd vermoedelijk gemaakt uit het gewei van een edelhert. De geweibasis vormde hiervan het slagvlak. Dit artefact is voorzien van een grote doorboring die geïnterpreteerd kan worden als steelgat. Het is rond tot ovaal van vorm en heeft een diameter van ongeveer 25 millimeter. De maximale hoogte bedraagt ongeveer 61 millimeter. De bewaarde lengte is 103 millimeter en de bewaarde breedte 51 centimeter. Ondanks de breuk – een groot deel van de achterzijde en zijkant ontbreekt – betreft dit een vrij goed bewaard fragment.

Ook een tweede artefact is vervaardigd uit gewei, vermoedelijk ook van een edelhert. Als basis werd de tak van het gewei genomen. Hiervan zijn de eerste 8 centimeter vrij recht, waarna een matig gekromde punt volgt. Deze is niet het oorspronkelijke uiteinde van de tak, maar is zichtbaar aangepunt. Dit is ondermeer zichtbaar in het gegladde karakter van de cortex langs één zijde ter hoogte van de punt. De andere zijde van de punt – ongeveer de bovenste 5 centimeter – toont nog het oorspronkelijke oneffen oppervlak. Het oppervlak van het rechte deel van het object werd ook intens bewerkt. Dit lijkt voorzien van elf ribben, waardoor de doorsnede als een veelhoek te omschrijven is (26 x 20 millimeter). De hoogte bedraagt 129 millimeter.

Ten derde kan gewag worden gemaakt van een veel poreuzer geweifragment (de basis). De bovenzijde van dit fragment lijkt aangescherpt, waardoor dit mogelijk als een schrabber uit gewei geïnterpreteerd kan worden. Behalve de schuine afknotting en de aangescherpte zijde zijn hierop geen bewerkingssporen zichtbaar.

Tot de artefacten uit silex hoort een grote schrabber (Fig. 1). Deze is gemaakt op een grote afslag. Op de distale en linkse boord zijn lange dorsale retouches aangebracht. De schrabber heeft een afmeting van 81 op 70 millimeter en een dikte van 30 millimeter ter hoogte van de goed bewaarde slagbult. De silex is te omschrijven als een kwalitatieve fijnkorrelige grondstof met een grijze kleur waarin veel melkwitte spikkels, vlekjes en vlekken zichtbaar zijn. Het distale deel toont op de dorsale zijde verschillende cortexresten. Over de volledige oppervlakte zijn transportsporen zichtbaar.

Ten slotte kan nog een kern (Fig. 2) vermeld worden in roodbruine/grijsbruine silex. Dit is een kern waarop grote delen cortex bewaard zijn, maar één zijde toont verschillende afslagen.

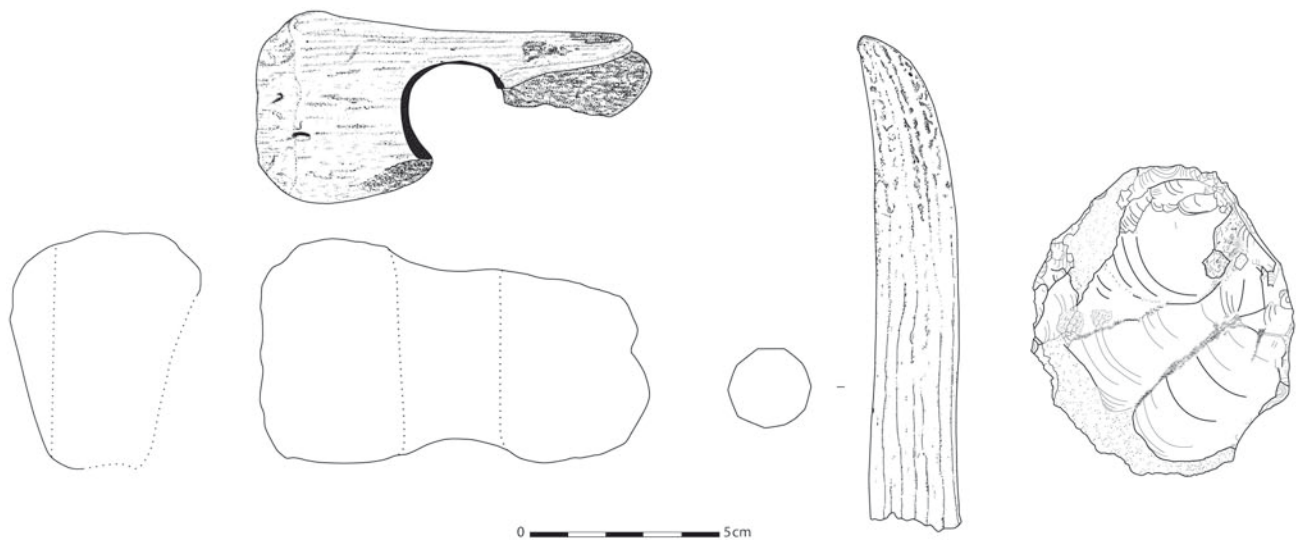

Fig. 1 – Tekeningen van een reeks vondsten uit de Noordzee.
Van links naar rechts: een basisbijl,
een onbepaald spits object en een schrabber.

3. Datering en waardering

Zowel het verwoorden van een datering als een interpretatie vormen een heikel punt bij dergelijke vondsten. Vooreerst moet gewezen worden op het ontbreken van een relevante archeologische context. Bovendien bestaan voor Noordwest-Europa nauwelijks toerijkende typologieën waarin deze artefacten ingepast kunnen worden. Enkel voor de basisbijl kan een aanvaardbare datering worden voorgesteld tijdens het laat- of finaal-neolithicum (Philippe Crombé, mondelinge communicatie¹; Crombé et al., 1999: 16;

Fig. 2 – Silexkern.

1 Graag wil ik professor Philippe Crombé bedanken voor zijn hulp bij de determinatie. Met dank aan professor Philippe Crombé en Theo Lambrechts (theolambrechts@skynet.be).

Crombé et al., 2011: 107).

Het tweede artefact uit gewei stamt mogelijk uit de prehistorie, maar een datering tijdens een jongere periode kan evenmin worden uitgesloten. De hierboven beschreven silexartefacten zijn allen in de prehistorie te dateren, zonder tot een meer nauwkeurig voorstel over te gaan.

Een link tussen archeologisch onderzoek en de Noordzee is voorlopig nagenoeg onbestaande. Toch bewijzen oude en nieuwe vondsten de waarde van het door de zee bedekte land. Niet in het minst voor het organische materiaal en dan vooral de voorwerpen in gewei. Dergelijke vondsten kunnen helpen om de bestaande typologieën verder uit te bouwen. Hierbij kunnen ondermeer de schelpenbranderijen, die ondertussen omwille van veiligheidsredenen voor verzamelaars gesloten werden, een belangrijke schakel zijn.

Bibliografie

AMKREUTZ L. W. S. W., GLIMMERVEEN J. C., HUBLIN J. J., ROEBROEKS W. & ANTHONIS L., 2000. Een Neanderthaler uit de Noordzee. *Westerheem*, 20: 50-59.

CROMBÉ Ph., VAN STRYDONCK M. & HENDRIX V., 1999. AMS-dating of anler mat-tocks from the Schelde River in northern Belgium. *Notae Praehistoricae*, 19: 111-119.

CROMBÉ Ph., SERGANT J. & LOMBAERT L., 2011. L'occupation du nord-ouest de la Belgique aux IVe et IIIe millénaires : bilan des recherches récentes en Région sablonneuse. In: BOSTYN F., MARTIAL E. & PRAUD I., *Le Néolithique du nord de la France dans son contexte européen : habitat et économie aux 4e et*

3e millénaires avant notre ère. Actes du 29e colloque interrégional sur le Néolithique, Villeneuve d'Ascq, 2-3 octobre 2009 (= Revue archéologique de Picardie, special nummer, 28/2011), Senlis: 103-118.

DIERCKX L., 2009. *Geweibijlen en andere bot-en geweiwerkhuizen uit het Scheldedal. Collectie Maertens De Noordhout uit het Bijloke museum in Gent*, Afstudeerscriptie Universiteit Gent, Gent.

PIETERS M., DEMERRE I., LENAERTS T., ZEEBROEK I., DE BIE M., DE CLERCQ W., DICKINSON B. & MONSIEUR P., 2010. De Noordzee: een waardevol archief onder water. Meer dan 100 jaar onderzoek van strandvondsten en vondsten uit zee in België: een overzicht. *Relicta*, 6: 177-218.

Samenvatting

De Noordzee staat al langer geboekstaafd als waardevol archief. Dat deze plek voorlopig echter weinig archeologische vondsten *in situ* aanleverde, is door de ligging onder water niet verrassend. Voorlopig moet vooral gewerkt worden met vondsten uit een secundaire positie. Zo zijn de artefacten uit dit artikel afkomstig uit de sinds kort voor prospectie gesloten schelpenbranderijen in Zeeland (Nederland).

Trefwoorden: Noordzee, Zeeland (NI), prehistorie, gewei, silex.

Summary

The North Sea is known as a valuable archive. However, this place is fairly unknown for archaeological research of sites *in situ*. Until today archaeologists have to work with individual objects. These finds are mostly coming from a secondary position. The artifacts in this article were found between dredged shells for the production of lime in Zeeland (The Netherlands).

Keywords: North Sea, Zeeland (NI), Prehistory, antler, silex.

Bert MESTDAGH
Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
BE - 8770 Ingelmunster
bert.mestdagh@monument.be